

Σχεδιασμός θεατροπαιδαγωγικού εργαστηρίου σχετικά με το παραμύθι «Για τον τσαγκάρη...»

Δήμητρα Λυμπέρη

Εκπαιδευτικός ΠΕ02

Μ.Δ.Ε. «Πολιτισμός και Ανθρώπινη Ανάπτυξη»

dimitralimperi@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία, αποπειράται να προσεγγιστεί το μαγικό παραμύθι «Για τον Τσαγκάρη για τον οποίο έκαναν την εργασία» στο πλαίσιο μίας ομάδας ενηλίκων, με συνδρομή θεατροπαιδαγωγικών τεχνικών. Σε τρεις συναντήσεις. Αρχικά σκιαγραφείται το παραμύθι ως προς τη δομή της αφήγησης. Στόχος του πρωταγωνιστή είναι να δημιουργήσει, με απώτερο στόχο να ευχαριστήσει την αγαπημένη του. Δοκιμάζει, ξαναδοκιμάζει, τα καταφέρνει. Ανάλογα με το θέμα και την πλοκή του έργου προσδιορίζονται ο σκοπός, οι στόχοι, οι θεατροπαιδαγωγικές πρακτικές. Αναγνωρίζεται ότι κάθε μέλος της ομάδας αλληλεπιδρά με το παραμύθι, με το δικό του ξεχωριστό τρόπο. Μέσω της ενεργοποίησης από τις επιλεγόμενες θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές («Μία μέρα στη ζωή», «Τελετουργία», «Παγωμένη Εικόνα», «Ημερολόγιο», «Φωνές στο Κεφάλι», «Διήγηση», «Καρέκλα Αποκαλύψεων», «Γράμμα», «Περίγραμμα του Χαρακτήρα», «Θέατρο Αγοράς»), δημιουργεί νέες νοηματοδοτήσεις και δοκιμάζει υποθέσεις μέσω του «μαγικού αν», ανακαλώντας πρότερες γνώσεις. Αμφισβητεί την προβαλλόμενη ως μία πραγματικότητα, την αναθεωρεί, τη μετασχηματίζει. Πριν από την πρώτη συνάντηση, επιλέγεται και διαμορφώνεται, όσο το δυνατό, ο χώρος συνάντησης ώστε να είναι άνετος και κατάλληλος. Για τη δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας, επιλέγεται να καθίσουν τα μέλη και ο εμψυχωτής σε κύκλο και αξιοποιείται η τεχνική του αντικειμένου. Επικουρικά λειτουργούν και κάποιες επιλογές μουσικής. Για την ενδυνάμωση του αναστοχασμού, αξιοποιούνται ορισμένες τεχνικές της εκφραστικής γραφής.

Λέξεις-κλειδιά: Μαγικό Παραμύθι, Θεατροπαιδαγωγικές Τεχνικές, Δυναμική Ομάδας, Πολυφωνικές Ερμηνείες.

1. Εισαγωγή

Το παραμύθι το οποίο έχω επιλέξει να προσεγγίσω μέσω της αφήγησης και να το συνδυάσω με θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές είναι από τη Συλλογή των Grimm με τον τίτλο «Οι νάνοι» και τον υπότιτλο «Για τον Τσαγκάρη για τον οποίο έκαναν την εργασία» (2014). Πρόκειται για μαγικό παραμύθι, καθώς στην εκδοχή των Grimm οι πρωταγωνιστές είναι οι νάνοι ως μαγικοί/υπερφυσικοί βοηθοί. Όπως προσπαθώ να προσεγγίσω το παραμύθι, πρωταγωνιστές γίνονται ο τσαγκάρης και η σύντροφος του, οι νάνοι παραμένουν καθοριστικοί στην εξέλιξη του παραμυθιού, ως μαγικοί βοηθοί.

Ακολουθεί τη δομή της αφήγησης. Στην αρχή, ξεκινά με αρκετές αοριστίες, όπως ταιριάζει σε ένα παραμύθι, αν και προσδιορίζονται κάπως παραπάνω από το σύνθημα, ο χρόνος- πλησίαζαν Χριστούγεννα, ο τόπος-τσαγκάρικο, τα πρόσωπα-τσαγκάρης και η σύντροφός του. Κατά την ανοδική δράση, πλησιάζουν τα Χριστούγεννα, το ζευγάρι έχει τη συντροφικότητα και την αγάπη του, τίποτα άλλο. Με τις λίγες οικονομίες του, πηγαίνει ο τσαγκάρης στο παζάρι, αγοράζει ένα κομμάτι δέρμα, να φτιάξει ένα ζευγάρι παπούτσια. Σχεδιάζει να φτιάξει ένα ζευγάρι τέτοιο που δεν έχει ξαναφτιάξει. Ως σύγκρουση, μπορεί να θεωρηθεί η συντροφικότητα, η αγάπη, η ελπίδα έναντι της πενίας. Οι πρώτες δυνάμεις για να υπερβούν τη φτώχεια καταφεύγουν στη δημιουργικότητα. Ενεργοποιεί ο τσαγκάρης όλη

του την τέχνη, όλες τους τις αισθήσεις για να φτιάξει ένα δημιούργημα που δεν έχει ξαναφτιάξει.

Τον βρίσκει η πρώτη νύχτα να νυστάζει, χωρίς να έχει δημιουργήσει. Η συντροφικότητα τον παρηγορεί, τον ανακουφίζει. Κατά την κορύφωση, ανακαλύπτουν με γουρλωμένα μάτια ένα ζευγάρι παπούτσια που δεν έχουν ξαναδεί. Δε φαίνονται οι ραφές, δε μοιάζουν να είναι φτιαγμένα από ανθρώπινο χέρι. Δεν προλαβαίνουν να τα δουν καλά καλά και ανταλλάσσονται με πολλούς παράδες, που αναζωπυρώνουν τη φλόγα και ελπίδα για δημιουργικότητα. Και η δεύτερη νύχτα κύλησε όπως η πρώτη. Και ακόμη πιο πολύτιμο κομμάτι δέρμα, αλλά η γυναίκα του αποφασίζει να μην επαναληφθεί μία νύχτα όπως οι προηγούμενες. Να ανακαλύψουν τι συμβαίνει μέσα στο τσαγκάρικο τις νύχτες. Με τα ίδια τους τα μάτια ανακαλύπτουν τις δυνάμεις δημιουργικότητας. Κατά την καθοδική δράση, εκφράζουν την ευγνωμοσύνη τους προς αυτές τις δυνάμεις. Στη λύση της πλοκής, ο τσαγκάρης, καθοδηγούμενος από την αγάπη της γυναίκας του, θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει ενσωματώσει αυτές τις δυνάμεις. Αυτή την πλοκή έχουμε υπόψη και σχεδιάζουμε το θεατροπαιδαγωγικό εργαστήρι.

2. Το «ζωντάνεμα» του παραμυθιού με τις θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές

2.1. Σκοπός-στόχοι-παιγίριο

Ο βασικός σκοπός είναι να αφεθούμε, σωματικά και ψυχικά, να νιώσουμε τη μαγική διαδικασία του παραμυθιού. Άλλωστε όποιους στόχους και να θέσουμε στη συνέχεια, τα μέλη της ομάδας τυχόν θα ταυτιστούν με τους ήρωες του παραμυθιού, ανάλογα με τις ανάγκες τους, τις πλευρές του εαυτού τους και το πώς έχουν πλάσει με τη φαντασία τους συγκεκριμένους ήρωες. Μέσα από αυτή την αλληλεπίδραση, ξεχωριστή για τον καθένα, ενδέχεται να αναπτύξει μία νέα οπτική προς τον εαυτό του και τους άλλους.

Οι στόχοι αλληλεπιδρούν με την ομάδα. Επιλέγονται αυτοί που ταιριάζουν στα μέλη της εκάστοτε ομάδας:

- Να βιώσουμε μία θετική στάση ζωής μέσω της ευγνωμοσύνης.
- Να έρθουμε στη θέση ενός αλλού (τσαγκάρη, συντρόφου, νάνων, πελατών) με σκοπό να τον καταλάβουμε (ενσυναίσθηση).
- Επινεύουμε φανταστικές ιστορίες σε φανταστικό χώρο και χρόνο με αντικείμενα και συμβάντα που έχουν συμβολική αξία (φαντασία).
- Αλληλεπιδρούμε μέσα από ρόλους (επικοινωνία και αλληλεπίδραση).
- Διερευνούμε το θέμα, κατανοούμε και εμπλουτίζουμε τα νοήματα των εννοιών που σχετίζονται με αυτό και βρίσκουμε εναλλακτικές αντιδράσεις σε διλήμματα (κατανόηση και ευελιξία).
- Μέσα από τους ρόλους χρησιμοποιούμε διαφοροποιημένα τη γλώσσα, αλλιώς μιλά ο άνδρας, αλλιώς η γυναίκα, αλλιώς οι νάνοι, έτσι έχουν μάθει, έτσι είναι μαθημένα (ανακαλύπτουν τη φωνή τους και εμπλουτίζουν την έκφραση τους).
- Κατανοώντας τον άλλον και τον κόσμο κατανοούμε βαθύτερα τον εαυτό τους (αυτογνωσία).
- Για να ανταπεξέλθουμε στο ρόλο συγκεντρωνόμαστε στη δράση (προσοχή και συγκέντρωση).
- Να επεξεργαστούμε δύσκολες εμπειρίες με ανακουφιστικό τρόπο.
- Να μάθουμε να ξεπερνάμε εμπόδια μέσα από την ανακάλυψη εναλλακτικών τρόπων.
- Να αντιληφθούμε ότι υπάρχει μία εξωτερική πραγματικότητα και μία εσωτερική και ότι η εσωτερική πραγματικότητα δεν αντιστοιχεί ακριβώς με τη γραμμική σειρά των γεγονότων.

- Να συνειδητοποιήσουμε ότι γινόμαστε δημιουργικοί μέσα από μία διαρκή και επίμονη διαδικασία δοκιμής κατά την οποία η κούραση και οι αστοχίες γίνονται αποδεκτές και τα εμπόδια ερμηνεύονται ως ευκαιρίες.

Η προσέγγιση του συγκεκριμένου παραμυθιού θα γίνει σε ομάδα ενηλίκων, καθώς θα έχουν περισσότερο τα βιώματα για να συνδεθούν με ορισμένες πλευρές του εαυτού τους, όπως τον σχεσιακό εαυτό και τη δημιουργικότητα. Περίπου δεκατέσσερις άνθρωποι. Το ευρύτερο πλαίσιο της ομάδας θα μπορούσε να ήταν μία Σχολή (μελλοντικών) Γονέων, στην οποία συμμετέχουν και τα δύο μέλη του ζευγαριού. Θα χρειαστούμε τρεις τρίωρες συναντήσεις.

2.2. Θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές

Καθώς έχουν τεθεί αρκετοί στόχοι, χρήσιμο εργαλείο διερεύνησης θα αναδειχθούν οι θεατροπαιδαγωγικές πρακτικές, για να δημιουργηθούν νέες νοηματοδοτήσεις και να δοκιμαστούν υποθέσεις μέσω του «μαγικού αν». Τα μέλη της ομάδας ανακαλούν πρότερες γνώσεις, τις πλαισιώνουν σε αυτοσχεδιασμούς, τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια. Προάγουν, με τη δική τους ατομική ξεχωριστή συνεισφορά, την «κοινωνική φαντασία», καθώς αποκαλύπτουν και διερευνούν πώς αλληλεπιδρούν ιστορικές, κοινωνικές διαδικασίες με τις προσωπικές τους βιογραφίες, αφήνοντας ένα περιθώριο ελπίδας ότι οι συντροφικές σχέσεις μπορούν να βελτιωθούν. Καθώς αυτοσχεδιάζουν, προβαίνουν σε νοηματοδοτήσεις, πραγματεύονται εκ νέου την πραγματικότητα, αναδεικνύουν την υποκειμενικότητα των γεγονότων, αναπτύσσουν τη δική τους προσωπική φωνή. Θέτουν υπό αμφισβήτηση την προβαλλόμενη ως μία πραγματικότητα, την αναθεωρούν, την μετασχηματίζουν (Κατσαρίδου, 2021). Η θεατρική δημιουργία συμβάλλει στην κριτική και την αποδέσμευση από προκαταλήψεις και στερεότυπα. Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων, αρχικές ιδέες είναι πολύ πιθανό ότι θα εξελίσσονται και θα τροποποιούνται (Παρούση, 2014).

2.3. Πρώτη συνάντηση-Χώρος-Αρχή του Παραμυθιού

Ο χώρος χρειάζεται να ταιριάζει με τον σκοπό της συνάντησης και να συμβάλλει θετικά στη διάθεση των μελών της ομάδας. Ένας χώρος καθαρός και ανάλογος του αριθμού των μελών της ομάδας, ώστε να νιώθουν άνετα και απλόχωρα. Ένας χώρος όσο γίνεται με λιγότερες ενοχλήσεις από έξω, όσο μπορεί αυτό να ελεγχθεί. Ξύλινο πάτωμα που βοηθά στη σύνδεση με τον χώρο. Ψυχρά χρώματα στους τοίχους, ανοικτό πράσινο ή ελαφρύ γαλάζιο, που βοηθούν στη χαλάρωση, στην περίπτωση που υπάρχει μία κολόνα ή προεξοχή σε θερμό χρώμα, π.χ. κίτρινο για θέρμη, χαρά, αποφασιστικότητα. Μαξιλάρια στο πάτωμα, που δίνουν ευελιξία, μιας και εύκολα μπαίνουν στην άκρη, σε ασκήσεις κίνησης, και άνεση στους συμμετέχοντες. Τέλος, τίποτα εκκεντρικό ούτε στο χώρο ούτε στην ενδυμασία του εμπυχωτή που θα τραβά την προσοχή τους.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της συνάντησης, καθόμαστε όλοι κυκλικά και έχουμε οπτική επαφή με το κάθε μέλος της ομάδας. Στον κύκλο της ομάδας, ο εμπυχωτής καλεί τους συμμετέχοντες να εμπλακούν σε σύντομα παιγνίδια γνωριμίας, παρατήρησης και σωματικής έκφρασης για να νιώσουν μία αίσθηση οικειότητας και να ενθαρρυνθούν να εκφραστούν, πιο ελεύθερα, με λιγότερη αυτολογοκρισία, να δοκιμάσουν νέες στάσεις και συμπεριφορές.

Αυτή η πρώτη φάση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον εμπυχωτή, καθώς τα μέλη της ομάδας αποκαλύπτουν τις ανάγκες τους, τη φάση της συνάντησης, βάσει αυτών θα επιλέξει ποιες θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές θα φέρει στο «εδώ και τώρα» από όσες έχει οργανώσει (Φιλίππου & Καραντάνα, 2010). Στη συνέχεια, καταγράφω τεχνικές που ζωντανεύουν το

συγκεκριμένο παραμύθι, κάποιες από αυτές θα μπορούσαν να ταιριάζουν με όσα συμβαίνουν στην κάθε ξεχωριστή ομάδα.

Ως ένα πρώτο βήμα που θα μπορούσε να βοηθήσει στο «άνοιγμα» των μελών της ομάδας προτείνεται η χρήση αντικειμένου, όπως οι κάρτες. Δημιουργείται ένα «προκείμενο» που οδηγεί, με τρόπο χαλαρό και παιγνιώδες, να αποκαλύψουν πληροφορίες για τον εαυτό τους, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι αυτός είναι ο στόχος της άσκησης. Έτσι αφήνονται, ανοίγονται στο «εδώ και τώρα» της ομάδας, με λιγότερα εσωτερικά εμπόδια. Αυτές οι κάρτες θα αναπαριστούν ζευγάρια (παραμυθοκάρτες - ιστορίες για ζευγάρια). Το κάθε μέλος θα διαλέγει μία κάρτα που του ταιριάζει περισσότερο, όπως βλέπει τον εαυτό του να αλληλεπιδρά με έναν άλλον άνθρωπο. Θα μοιράζεται τις σκέψεις και τα συναισθήματά του στην ολομέλεια (περίπου για τριάντα λεπτά, περίπου μέσα σε δύο λεπτά θα εκφράζεται το κάθε μέλος).

Όσο ενδιαφέρουσα και να ήταν η ανταλλαγή σκέψεων, έχει έρθει η ώρα για σωματική ενεργοποίηση. Ακούγοντας το *Gastronomic Concerto* του Vladimir Cosma (ήχος που φέρνει χαρά και ενθαρρύνει τη σωματική κίνηση, διάρκεια 2:48 λεπτά) κινούνται στο χώρο με όποιον τρόπο επιθυμούν (χέρια, πόδια, ανοιχτά ή κλειστά μάτια). Έπειτα με το πιο μυστηριώδες και ρομαντικό *Le jouet* (2:07 λεπτά), κινούνται, παρατηρούν το πώς κινούνται. Αναπαριστούν σε κίνηση τις προηγούμενες σκέψεις που εξέφρασαν οι ίδιοι ή και άλλα μέλη της ομάδας. Μετά από αυτό το πεντάλεπτο, κάθονται πάλι σε κύκλο, έχουν μπροστά τους μία κόλλα χαρτί, στο οποίο, μέσω της εκφραστικής γραφής, καταγράφουν ποια αίσθηση άφησε η κίνησή του στο σώμα τους (σύνολο κίνησης και έκφρασης είκοσι λεπτά). Ας ελπίσουμε ότι νιώθουν οικεία και έχει έρθει η ώρα να αρχίσει το παραμύθι.

Ήρθε η ώρα ο τσαγκάρης, η σύντροφος του, οι νάνοι-βοηθοί να έρθουν στο «εδώ και τώρα» της ομάδας. Ο εμπυχωτής θα αναφέρει κάποια γνωστή εισαγωγή στον κόσμο των παραμυθιών, για να δηλώσει ότι ανοίγει την πόρτα στον κόσμο των αοράτων (Λαμπρέλλη, 2010). Ταιριάζει η εισαγωγή «Πέσανε διαμάντια, πέσανε μπριλάντια, πέσανε φλουριά. Πέφτει κι ένα... καρύδι, το σπάζω, τι να βρω; Τούτο το παραμύθι που τώρα θα σας πω».

Στην εισαγωγή του το συγκεκριμένο παραμύθι, μάς δίνει κάποιες πληροφορίες για το σκηνικό και τους πρωταγωνιστές. Σε αυτό το σημείο, για πιο ενεργητική εμπλοκή των μελών και ζωντάνεμα των πρωταγωνιστών του παραμυθιού, αξιοποιείται μία τεχνική που προωθεί την αφήγηση «Μία μέρα στη ζωή». Στην αρχή, δύο μέλη δημιουργούν παγωμένα στιγμιότυπα, τα μέλη παρατηρούν την εικόνα, προτείνουν αλλαγές στη σωματική στάση και έκφραση. Πλησιάζουν τα Χριστούγεννα (η μόνη πληροφορία που έχουμε σχετικά με τον χρόνο), το ζευγάρι δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να τα γιορτάσουν με ένα πλουσιοπάροχο γεύμα. Έχουν όμως την αγάπη τους. Τα μέλη, ανά δυάδες, ζωντανεύουν αυτή τη μέρα, ως τσαγκάρης και η σύντροφός του.

Μέσω αυτής της πρακτικής, επιδιώκεται η ενεργοποίηση του σώματος και των αισθήσεων. Όπως επισημαίνει η Λίλη Λαμπρέλλη (2010), στην αφήγηση παραμυθιού «μοιραζόμαστε μνήμες». Ενεργοποιείται η θερμή μνήμη, το κάθε μέλος συνεισφέρει και θρέφει το λόγο του παραμυθιού «με τις δικές του θερμές μνήμες, με τις δικές του συναισθήσεις, με τη δική του ζωή». Ποια χρώματα διακρίνουν στο σπιτικό του τσαγκάρη; Ποιες μυρωδιές οσφραίνονται; Ποιους ήχους αφουγκράζονται; Πώς νιώθουν τα βήματά τους, τα αγγίγματα, τις κινήσεις και εκφράσεις τους; Ποιες γεύσεις επικρατούν;

Στη συνέχεια, κάθονται σε κύκλο, έχοντας μία κόλλα χαρτί μπροστά τους, μέσω της εκφραστικής γραφής, αφήνονται να γράψουν μία λίστα των εκατό λέξεων (επιτρέπονται οι επαναλήψεις) με το ερώτημα «τι χρειάζεται μία σχέση;». Αφού συμπληρώσουν τη λίστα, τη διαβάζουν από μέσα τους, γράφουν την ανατροφοδότηση, με ερωτήματα όταν διαβάζουν

αυτά που έχουν εκφράσει στο χαρτί, τι παρατηρούν, τι τους εκπλήσσει, τι συνειδητοποιούν, πώς νιώθουν, ποια αίσθηση έχουν. Αν το επιθυμούν, μοιράζονται κάτι από το γραπτό τους στην ολομέλεια. Έτσι κλείνει η πρώτη συνάντηση.

2.4. Δεύτερη συνάντηση

Στη δεύτερη συνάντηση, ακολουθούμε τον τσαγκάρη στα πρώτα στάδια της εξέλιξης της πλοκής, στην αρχική έλλειψη (φτώχεια), στη μοναχική του πορεία με βοηθό τη σύντροφό του, στην κατάβαση (συνεχείς δοκιμασίες). Η σύντροφος ως βοηθός θα μπορούσε να συμβολίζει μία αρχέγονη μυστική δύναμη μέσα του. Ο εμψυχωτής δε σκοπεύει να κατευθύνει τα μέλη της ομάδας, συντροφεύει την ομάδα, με αποδοχή, χωρίς κριτική, κατά τη διαδικασία. Δεν έχει ως στόχο να προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες ούτε να περάσει μηνύματα ούτε να εξηγήσει ούτε να διαπαιδαγωγήσει. Με ελαφράδα και ελευθερία, «παραδίδει» μία ιστορία στην ολομέλεια της ομάδας, μία εξωπραγματική ιστορία που «λέει την αλήθεια» από μόνη της. Αρκεί να πιστεύει στην ιστορία που αφηγείται (Λαμπρέλλη, 2010).

Εκκινούν με άσκηση ενεργοποίησης, θα κινηθούν στον χώρο, όπως το επιθυμούν, ακούγοντας το τραγούδι του Βασίλη Παπακωνσταντίνου (με στίχους του Μάνου Λοΐζου) «Σ' ακολουθώ». Ελεύθερη κίνηση, φυσικά και ενδέχεται η κίνησή τους να επηρεαστεί από το τραγούδι. Ο λόγος επιλογής αυτού του τραγουδιού είναι να αναμεταδοθεί η βίωση της τρυφερότητας, της συντροφικότητας και της αγάπης. Παράλληλα, επιδιώκεται να «μυηθούν» σε μία τεχνική για τη δημιουργία αναπαραστάσεων που στοχεύουν στην αναζήτηση νοήματος της εμπειρίας (Poetic Action), την «Τελετουργία» (Ritual) (Neelands, 1990).

Στη συνέχεια, κάθονται σε κύκλο, ο εμψυχωτής αφηγείται τον πρώτο διάλογο του ζευγαριού στον οποίο ο τσαγκάρης εκφράζει την ανησυχία ότι πλησιάζουν Χριστούγεννα και δε θα μπορέσει μάλλον να προσφέρει ένα πλούσιο γεύμα στην αγαπημένη του. Εκφράζει την εκτίμησή του για το πόσο νόστιμα μαγειρεύει. Η σύντροφος, με απαλή φωνή, του λέει «*μου φτάνει που είσαι δίπλα μου*», συμφωνεί ο τσαγκάρης. Στο πόσο νόστιμα μαγειρεύει αναφέρει «*τον τελευταίο καιρό μόνο πατάτες*». Ας σταματήσει ο διάλογος και ας περάσουν σε «Παγωμένη Εικόνα» (Still-Image), μία τεχνική που οριοθετεί το πλαίσιο της πλοκής. Τα μέλη της ομάδας, με δική τους απόφαση, χωρίζονται σε δυάδες και αναπαριστούν με τα σώματα τους την παγωμένη εικόνα του ζευγαριού στο κρεβάτι, του ζευγαριού που έχει ανταλλάξει τις προηγούμενες κουβέντες (Neelands, 1990). Μετά από τα πέντε λεπτά της «παγωμένης εικόνας», ακούγεται, σιγανά (τεχνική soundtracking (Neelands, 1990)), το «*Να κοιμηθούμε αγκαλιά*» του Βασίλη Παπακωνσταντίνου (με στίχους του Γιώργου Κλεφτογιώργου). Τους δίνεται ένα πεντάλεπτο ηρεμίας, στο σημείο του χώρου όπου είχαν επεξεργαστεί την παγωμένη εικόνα, με ανοιχτά ή κλειστά μάτια. Μετά από αυτό το διάστημα σιωπής, αξιοποιείται η τεχνική «ημερολόγιο» (Diary), γράφουν στο προσωπικό τους χαρτί, για το πώς βίωσαν αυτή την εισαγωγική σκηνή (Neelands, 1990).

Κατά την πρώτη ώρα της δεύτερης συνάντησης, έχουν «μυηθεί» στον κόσμο του συγκεκριμένου παραμυθιού. Το παραμύθι συνεχίζεται, το επόμενο πρωί, ο τσαγκάρης λέει στη γυναίκα του ότι θα πάει στο παζάρι, θα δώσει όλες τις οικονομίες του, θα πάρει ένα κομμάτι δέρμα, θα φτιάξει ένα ζευγάρι παπούτσια τέτοιο δεν έχει ξαναφτιάξει, και όλα αυτά θα τα κάνει για την αγαπημένη του. Η σύντροφος καταφάσκει με την έκφραση του προσώπου της και λέει «*Ναι, αγαπημένε μου*». Έχουν περάσει στη μοναχική πορεία του πρωταγωνιστή, από το σπίτι-τσαγκάρικο στο παζάρι, από το παζάρι πίσω στο σπίτι-τσαγκάρικο. Καθώς ο τσαγκάρης κλεισμένος στο εργαστήρι του ακουμπά το κομμάτι δέρμα και συλλογίζεται τι παπούτσια και πώς να τα φτιάξει, όλα τα μέλη της ομάδας ενεργοποιούνται ως οι φωνές στο κεφάλι του («Voices in the Head») (Neelands, 1990). Τους δίνεται οδηγία ας κλείσουν τα μάτια

τους, ως ενεργοποιήσουν τις αισθήσεις τους, ως φανταστούν ότι κρατούν αυτό το κομμάτι δέρμα. Τι θα έλεγαν; Ο εμψυχωτής ακουμπά στον ώμο κάθε μέλους, τότε ακούγεται το τι θα σκεφτόταν ο τσαγκάρης.

Ο τσαγκάρης, δύο φορές, βρέθηκε στη δοκιμασία τι και πώς να το φτιάξει, και τις δύο φορές δεν τα κατάφερε. Περνά η μέρα, νυχτώνει, η κούραση και η νύστα τον νικούν. Αρχίζουν να κλείνουν τα μάτια του. Πηγαίνει στο κρεβάτι, λέει στην αγαπημένη του «*Γυναίκα μου, δεν έφτιαξα τίποτα*» και ακούει ως απάντηση «*Αύριο θα φτιάξεις*». Δεν το βάζει κάτω. Ακόμη και όταν βλέπει τα έτοιμα, τέλεια παπούτσια, συνεχίζει τον κύκλο της δοκιμασίας, πάλι παζάρι, πάλι εργαστήριο, πάλι νύστα. Ο εμψυχωτής, ως τεχνική αναστοχασμού, φέρνει τα λόγια της γυναίκας «*Αύριο θα φτιάξεις*» στην ολομέλεια και ζητά να τα αφηγηθεί με το δικό του τρόπο όποιο μέλος της ομάδας επιθυμεί, αλλάζοντας το ύφος, τον τόνο της φωνής, τις εκφράσεις του προσώπου και του σώματος. Πώς αυτές οι αλλαγές διαμορφώνουν ένα διαφορετικό σκηνικό, πώς αλλάζουν τη διάθεση και τα συναισθήματα των προσώπων (Narration); (Neelands, 1990). Με αυτή την ενεργοποίηση σώματος, φωνής και σκέψης, έχουν ετοιμαστεί για την καυτή καρέκλα (Hot-Seating), την καρέκλα των αποκαλύψεων. Κάποιο μέλος θα προσφερθεί να καθίσει στην καρέκλα, να έλθει στον ρόλο του τσαγκάρη και να δεχτεί τα καυτά ερωτήματα από τα άλλα μέλη της ομάδας (Neelands, 1990). Ερωτήματα σχετικά με τη στάση, τη συμπεριφορά, τη ζωή τους ως τσαγκάρης, ακόμη και για τη σύντροφό του μπορεί να απαντήσει. Απαντά μόνο, δεν αναπτύσσει διάλογο, για να φωτιστεί η οπτική γωνία του ρόλου, τι πραγματικά πιστεύει ο χαρακτήρας και όχι να ακουστούν οι απόψεις των μελών. Τεχνική που προωθεί την αφήγηση η οποία θα συμπληρωθεί με το Γράμμα που θα γράψουν και θα τα στείλουν στον τσαγκάρη (Neelands, 1990) (ενημερώνονται με αυτόν τον τρόπο ότι τα γράμματά τους θα διαβαστούν, ανώνυμα). Καθώς το τρίωρο τελειώνει, τα γράμματα εκφράζουν διαφορετικές οπτικές. Θα παραδοθούν ανώνυμα στον εμψυχωτή, σαν να μπαίνουν στη μέση του κύκλου. Τα μέλη ενημερώνονται ότι θα διαβαστούν στην εισαγωγή της τρίτης συνάντησης. Το ενδιαφέρον, η σκέψη, η περιέργεια τους κάπως «αιχμαλωτίζονται» μέχρι την επόμενη φορά.

2.5. Τρίτη συνάντηση

Στη θέση του αντικειμένου, όπως στην πρώτη συνάντηση που ήταν οι κάρτες, τώρα είναι τα γράμματα. Βρίσκονται κλειστά στο κέντρο του κύκλου, κάθε μέλος επιλέγει ένα και ξανακάθονται στον κύκλο. Το διαβάζει με τη σειρά του. Δεν χρειάζεται να σχολιάσουν καθώς η τεχνική «Περίγραμμα του χαρακτήρα» (“Role on the Wall”) ακολουθεί. Τεχνική που θα οριοθετήσει το πλαίσιο της δράσης και το πώς νιώθουν τα μέλη της ομάδας στο «εδώ και τώρα». Το μέλος που, κατά τη δεύτερη συνάντηση, είχε προθυμοποιηθεί να καθίσει στην καυτή καρέκλα ξαπλώνει πάνω σε χαρτί του μέτρου σε μια πόζα την οποία, όπως ο ίδιος πιστεύει, θα είχε ο ρόλος, τον οποίο η ομάδα καλείται να διερευνήσει. Κάποιοι από τα υπόλοιπα μέλη σχεδιάζουν στο χαρτί το περίγραμμα του κορμιού του. Το χαρτί αναρτάται σε τοίχο. Καθώς η δράση αναπτύσσεται, τα μέλη καλούνται να γράψουν μέσα στο περίγραμμα σκέψεις ή συναισθήματα του ρόλου και έξω από το περίγραμμα σκέψεις και συναισθήματα δικά τους ή των άλλων προσώπων του δράματος με σκοπό να διερευνήσουν και να κατανοήσουν σε βάθος τον ρόλο (Neelands, 1990).

Στην προσωπική μου οπτική, ακολουθώντας την συμβολική ερμηνεία του Καρλ Γιουνγκ «*οι διάφορες παραμυθιακές φιγούρες θεωρούνται όψεις της ίδιας προσωπικότητας*» (Neelands, 1990), θεωρώ ότι σε αυτό το παραμύθι τα πρόσωπα ταυτίζονται, ο τσαγκάρης - ο δημιουργικός εαυτός, η σύντροφος - ο ενθαρρυντικός εαυτός, οι νάνοι - οι κρυμμένες δυνάμεις μέσα του. Ο εμψυχωτής αφήνει στην άκρη όποια προσωπική του οπτική, το

παραμύθι «παραδόθηκε» στον κύκλο της ομάδας για να το νιώσουν, με τον τρόπο του, το κάθε μέλος. Σημασία, λοιπόν, έχει πώς η ομάδα αντικρίζει τον τσαγκάρη και τα άλλα πρόσωπα.

Στη δεύτερη ώρα της τρίτης συνάντησης, το παραμύθι συνεχίζεται. Άνωση και ένωση (Λαμπρέλλη, 2010). Η σύντροφός του λέει στον τσαγκάρη *«Άνδρα μου, απόψε δεν θέλω να κοιμηθείς. Θα κρυφτούμε και θα δούμε ποιος φτιάχνει τα παπούτσια»*. Έτσι κι έκαναν. Κατά τα μεσάνυχτα, κρύβονται ο άνδρας πίσω από το σακί με τις πατάτες, η γυναίκα πίσω από την κουρτίνα. Βλέπουν δύο ανθρωπάκια. Το ένα έμοιαζε με τον τσαγκάρη, το άλλο με τη γυναίκα του. Να πλησιάζουν τα δέρματα. Με τρόπο που κανείς μας δεν μπορεί να καταλάβει έφτιαξαν δέκα ζευγάρια παπούτσια. Και εξαφανίστηκαν. Την άλλη μέρα, ο τσαγκάρης πούλησε και τα δέκα ζευγάρια. Η γυναίκα του του λέει *«Τα είδες τα ανθρωπάκια, φορούσαν κουρελιασμένα ρούχα. Θα τους φτιάξω όμορφα ρουχαλάκια και θα τους τα αφήσω στο τσαγκάρικο»*. Έτσι κι έκαναν. Το βράδυ, τα βρήκαν τα ανθρωπάκια. Αντί για δέρματα, βρήκαν όμορφα ρουχαλάκια. Τα φόρεσαν και εξαφανίστηκαν. Ούτε ο τσαγκάρης ούτε η γυναίκα του δεν τα ξαναείδαν. Προκύπτουν σκέψεις σχετικά με την αυτοφροντίδα, όταν αυτές οι κρυμμένες δυνάμεις φροντίστηκαν έγιναν συνειδητές, «ενσωματώθηκαν» στον τσαγκάρη. Μέχρι το δεύτερο πρωινό, έκθαμβος ανακάλυπτε ο τσαγκάρης το αποτέλεσμα-τα παπούτσια, δε γνώριζε τη διαδικασία πώς είχαν προκύψει. Το τρίτο βράδυ, η διαδικασία αποκαλύπτεται. Τις δυνάμεις δημιουργικότητας τις ανακαλύπτει, τις φροντίζει και αυτές «χορεύοντας» γίνονται Ένα με αυτόν. Φυσικά ο εμψυχωτής δεν πρόκειται να προβάλλει ούτε σκέψεις ούτε την οπτική του προς την ολομέλεια.

Τα μέλη της ομάδας, λίγο προτού εξαφανιστούν, τα κράτησαν για ένα «θέατρο αγοράς» (“Forum-Theatre”) (Neelands, 1990), τεχνική (Poetic) που βοηθά στη δημιουργία αναπαραστάσεων. Δύο μέλη της ομάδας προθυμοποιούνται να αναπαραστήσουν τα δύο ανθρωπάκια και να έρθουν σε διάλογο, να ανταλλάξουν σκέψεις, συναισθήματα, όσον αφορά την εμπλοκή τους στη ζωή του τσαγκάρη. Ο εμψυχωτής αναλαμβάνει μεσολαβητής (joker ή facilitator) μπορεί να παγώσει μια σκηνή και τα μέλη να παρεμβαίνουν στη δράση. Κάποια μέλη θα μπορούσαν να διεκδικήσουν και να έχουν, σε αυτά τα παγώματα, τον ρόλο του τσαγκάρη ή της συντρόφου και να απευθύνονται προς τα ανθρωπάκια ή και να έρθουν σε διάλογο.

Το παραμύθι συνεχίζεται προς τη λύση του. *«Ξημερώνει Χριστούγεννα. Η γυναίκα μαγειρεύει γαλοπούλα με πιλάφι. Είναι αγαπημένοι. Ο τσαγκάρης είναι ξακουστός σε αυτή την πολιτεία»*. *«Φτιάχνει παπούτσια με έναν τρόπο που δεν μπορεί να καταλάβει κανείς»*. *«Πελάτες έρχονται και έρχονται. Έζησαν καλά, ας ζήσουμε κι εμείς καλύτερα»*. Ως καταληκτική φράση αναφέρει ο εμψυχωτής *«Παραμύθι ήξερα. Παραμύθι είπα. Δεν ξέρω πώς έκαμα, αλλά δεν σας γέλασα»*.

Το παραμύθι έχει τελειώσει. Η αλληλεπίδραση της ομάδας συνεχίζεται. Το τελευταίο μισάωρο, απλώνεται μπροστά τους λευκό χαρτί τόσο μακρύ όσο επιτρέπει κι ο χώρος. Κάθε μέλος αποτυπώνει όποιες σκέψεις επιθυμεί να εκφράσει. Στη συνέχεια, αναρτάται, όπως είναι δυνατό, στον τοίχο και τα μέλη κινούνται στον χώρο, με το δικό τους τρόπο, παρατηρούν τις αποτυπώσεις της ολομέλειας. Στο τελείωμα, βρίσκονται σε κύκλο, κρατώντας τα χέρια, ανταλλάσσουν τα τελευταία βλέμματα.

3. Συμπεράσματα

Το παραμύθι βρίσκεται έξω από το χώρο και τον χρόνο, ας ελπίσουμε ότι, με αυτή την επιλογή θεατροπαιδαγωγικών τεχνικών, έκανε ρήγματα στο χρόνο και το χώρο της ομάδας και ώθησε προς μετακίνηση κάθε μέλος, με το δικό του τρόπο, τις ατομικές του ανάγκες και στον

προσωπικό του χρόνο. Να επιστρέψει στην πραγματικότητα με καλύτερους όρους! Έχοντας κάνει κάποια βήματα προς την αυτονομία και την αυτογνωσία, προς το φως.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Grimm, J., & Grimm, W. (2014). *The original folk and fairy tales of the Brothers Grimm* (Trans. J. Zipes). Princeton University Press.
- Lüthi, M. (2018). *Το λαϊκό παραμύθι ως ποίηση: Αισθητική και ανθρωπολογία* (Μτφ. Εμμ. Κατρινάκη). Αθήνα: Πατάκη.
- Neelands, J. (1990). *Structuring drama work: A handbook of available forms in theatre and drama*. London: Cambridge University Press.
- Κατσαρίδου, Μ. (2021). Η χρήση θεατρικών μεθόδων σε διαπολιτισμικά περιβάλλοντα: έκφραση, συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία, κριτική συνειδητοποίηση και ενδυνάμωση. Στο Γ. Πεφάνης & Κ. Φανουράκη (Επιμ.), *Εφαρμοσμένο θέατρο: ποιοτικές μέθοδοι έρευνας μέσω παραστατικών τεχνών*. Αθήνα: Παπαζήση, 289-307.
- Λαμπρέλλη, Λ. (2010). *Λόγος εύθραυστος κι αθάνατος: Προσέγγιση στην τέχνη της αφήγησης και στην αθέατη πλευρά των μαγικών παραμυθιών* (2η έκδ.). Αθήνα: Πατάκη.
- Παρούση, Α. (2014). Θεατρική διαχείριση του ζητήματος της βίας από εκπαιδευόμενες νηπιαγωγούς. *Εκπαίδευση & Θέατρο*, 15, 18-26.
- Φιλίππου, Δ., & Καραντάνα, Π. (2010). *Ιστορίες για να ονειρεύεσαι... Παιγνίδια για να μεγαλώνεις... Για εμπύχωση βιωματικών ομάδων προσωπικής ανάπτυξης* (3η έκδ.). Αθήνα: Καστανιώτη.

